

Magdalena Przybysz-Stawska*

 <https://orcid.org/0000-0001-5868-6840>

Agata Walczak-Niewiadomska**

 <https://orcid.org/0000-0002-9292-1805>

Współczesna prasa regionalna na przykładzie województwa łódzkiego: zarys problematyki

Streszczenie

Media regionalne pełnią istotne, z naukowego punktu widzenia, funkcje. Prasa odgrywa w tym przypadku niebagatelną rolę, będąc źródłem informacji nie tylko w kontekście historycznym, ale i współczesnym, stanowiąc odzwierciedlenie zarówno zachodzących przemian w danym regionie, jak i stanowiąc zapis wydarzeń, integrujących jego mieszkańców. W województwie łódzkim ten najstarszy środek masowego przekazu jest prezentowany między innymi przez jeden z pierwszych w skali kraju periodyków, jakim jest „Dziennik Łódzki” (1884–) oraz „Express Ilustrowany” (1923–). Jednak prasa tego obszaru to także pisma wydawane m.in. w Aleksandrowie Łódzkim, Konstantynowie Łódzkim, Pabianicach i Zgierzu. Założeniem autorek artykułu jest przedstawienie palety periodyków wydawanych w regionie i wskazanie na ich zadania. Było to możliwe dzięki uzyskaniu *Wykazu gazet i czasopism wydawanych na terenie woj. łódzkiego za lata 1989–2023*, zestawienia przygotowanego w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Marszałka Józefa

* Uniwersytet Łódzki, e-mail: magdalena.przybysz-stawska@uni.lodz.pl

** Uniwersytet Łódzki, e-mail: agata.walczak-niewiadomska@uni.lodz.pl

Piłsudskiego w Łodzi. Podstawowymi metodami badawczymi przy opracowaniu wybranego tematu była metoda historyczna, bibliograficzna oraz analiza zawartości prasy i zasobów internetowych. Ostatecznie omówiono 10 pism wydawanych w Łodzi oraz 39 na terenie województwa łódzkiego. Zauważono m.in., że najwięcej tytułów pojawiło się w pierwszej dekadzie po transformacji ustrojowej w Polsce. Czasopisma cechuje duża różnorodność przy jednoczesnej różnej częstotliwości. Większość omówionych pism ukazuje się w wersji drukowanej i równolegle w wersji cyfrowej.

Słowa kluczowe: media regionalne, województwo łódzkie, prasa regionalna

Contemporary Regional Press on the Example of the Łódź Region: An Outline of Issues

Summary

Regional media play significant roles from a scientific perspective. The press is particularly crucial in this regard, serving as a source of information not only in a historical context but also in a contemporary one, reflecting both the transformations occurring within a given region and documenting events that unite its residents. In the Łódź region, this oldest form of mass communication is represented by some of the nation's earliest periodicals, such as "Dziennik Łódzki" (est. 1884) and "Express Ilustrowany" (est. 1923). However, the press in this area also includes publications issued in towns like Aleksandrów Łódzki, Konstantynów Łódzki, Pabianice, and Zgierz. The goal of the article's authors is to present the range of periodicals published in the region and highlight their purposes. This was made possible by accessing a list of newspapers and magazines published in the Łódź region from 1989–2023, compiled by the Józef Piłsudski Regional Public Library in Łódź. The primary research methods used in this study were the historical method, bibliographic method, and content analysis of the press and online resources. In total, 10 periodicals from Łódź and 39 from the Łódź region were analyzed. It was noted, among other things, that the greatest number of new titles emerged in the first decade following Poland's political transformation. The periodicals exhibit great

diversity and vary in publishing frequency. Most of the discussed publications are available in both print and digital formats.

Keywords: regional media, Łódź region, regional press

Media, zarówno tradycyjne, jak i elektroniczne „stały się we współczesnym świecie prawdziwą potęgą. Nazywane niegdyś czwartą władzą, powoli stają się pierwszą władzą, gdyż mogą nie tylko informować o wydarzeniach, ale owe wydarzenia inicjować, inspirować, kreować”¹. To stwierdzenie odnosi się również w dużym stopniu do regionalnych środków masowego przekazu, które dzięki przypisywanym im funkcjom mogą i wpływają na życie swoich odbiorców, kształtując ich opinie i poglądy na tematy ważne dla danej społeczności, informują też mieszkańców danego regionu o tym, co ich bezpośrednio dotyczy lub interesuje. W tym przypadku wiadomości regionalne i lokalne są w centrum zainteresowania takiego medium, a wiadomości ogólnokrajowe bądź międzynarodowe, jakkolwiek w nim istnieją, nie są jednak (poza szczególnymi przypadkami) na pierwszym miejscu. Potrzeby wybranej społeczności, jej problemy, także te związane z życiem codziennym, są w rozmaity sposób podnoszone przez nadawców oraz wydawców regionalnych i w różny sposób omawiane. Z tych i innych powodów stanowią niezwykle interesujący oraz ważny, także z naukowego punktu widzenia, przedmiot badań. Artykuł otwiera cykl planowanych publikacji dotyczących prasy regionu łódzkiego i stanowi rodzaj wprowadzenia w podjętą problematykę. Takie zamierzenie wynika z faktu, iż (jak wykazała wstępna kwerenda) zakres wskazanej problematyki jest bardzo szeroki, co w znacznej mierze jest efektem zróżnicowania typologicznego prasy wydawanej w regionie łódzkim i na jej temat. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja najważniejszych zagadnień związanych z tym tematem. W związku z tym, po wprowadzeniu terminologicznym, przedstawiono rys historyczny prasy łódzkiej, podkreślając jej bogactwo i różnorodność, a następnie przywołano przykładowe współczesne tytuły, wydawane w regionie łódzkim, wraz z ich wstępną charakterystyką, z zaznaczeniem najważniejszych informacji formalno-treściowych. Podstawowymi metodami badawczymi przy opracowaniu wybranego tematu była metoda historyczna, bibliograficzna oraz analiza zawartości prasy i zasobów internetowych. Tekst przygotowano na podstawie przeprowadzonej kwerendy, wybranych publikacji cenionych mediologów, prasoznawców i bibliologów, *Wykazu gazet i czasopism wydawanych na terenie woj. łódzkiego za lata 1989–2023* oraz analizy (z autopsji) zawartości reprezentatywnych dla omawianej grupy gazet i czasopism wydawanych w województwa

¹ *Media w Polsce. Pierwsza władza IV RP?*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. [8].

łódzkim. Pomocą służyły również samorządowe strony internetowe poszczególnych miast województwa łódzkiego, strony internetowe gazet i czasopism oraz portale społecznościowe (np. Facebook).

Prasa regionalna w systemie medialnym

Środki masowego przekazu funkcjonują w różnych systemach medialnych, odzwierciedlających ich współzależność z ustrojem politycznym danego państwa. Czynniki ten w znacznym stopniu determinuje zarówno podobieństwa, jak i różnice występujące pomiędzy nimi, pozwalając wyodrębnić i opisać poszczególne modele systemowe. Zagadnienie to jest od wielu lat przedmiotem analiz takich badaczy, jak na przykład Theodor Peterson, Wilbur Schramm² i Frederic Siebert oraz Daniel C. Hallin i Paul Mancini³, a na gruncie polskim m.in. prekursor tej tematyki, Bartłomiej Golka⁴, Bogusława Dobek-Ostrowska⁵, Zbigniew Oniszczyk⁶ czy Beata Ocieпка⁷. Badacze ci zwracają uwagę także na inne (obok paralelizmu politycznego) czynniki wpływające na istnienie danego systemu medialnego, takie jak choćby: zasięg i poziom centralizacji systemów medialnych, ich rozwój i źródła finansowania, profesjonalizm dziennikarski, stopień i charakter interwencji państwa w system medialny oraz (częściowo z tym związany) stopień publicznej regulacji i kontroli⁸. Jednocześnie podkreśla się inne uwarunkowania: rozwój gospodarczy, sytuację polityczną, postęp technologiczny (czynniki zewnętrzne) oraz walkę konkurencyjną, koncentrację własności, innowacje programowe (czynniki wewnętrzne)⁹. Stopień rozwoju systemu mediów masowych jest także wypadkową kondycji gospodarki danego kraju i poziomu „stopy życiowej” jego mieszkańców (niedobór lub dostatek dóbr), charakteru kultury (tradycyjna lub nowoczesna) czy stopnia integracji społecznej

2 Fred S. Siebert, T. Peterson, W. Schramm, *Four Theories of the Press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet Communist Concepts of What the Press Should Be and Do*, University of Illinois Press, Urbana 1956.

3 D.C. Hallin, P. Mancini, *Systemy medialne. Trzy modele mediów i polityki w ujęciu porównawczym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.

4 B. Golka, *Demokracja i media*, „Studia Medioznawcze” 2002, nr 1, s. 11–15.

5 B. Dobek-Ostrowska, *Polski system medialny na rozdrożu. Media w polityce, polityka w mediach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2011.

6 *Systemy medialne w dobie cyfryzacji. Skala i kierunki przemian*, red. Z. Oniszczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015.

7 B. Ocieпка, *Komunikowanie międzynarodowe*, „Astrum”, Wrocław 2002.

8 B. Dobek-Ostrowska, *Polski system medialny...*, Wrocław 2011.

9 M. Mrozowski, *Media masowe: władza, rozrywka i biznes*, Oficyna Wydawnicza Aspra-Jr., Warszawa 2001; tegoż, *Przenikanie mediów: ewolucja mediów a przemiany ładu społecznego*, PWN, Warszawa 2020.

(wspólnotowość lub atomizacja). Tak szerokie *spectrum* czynników kształtujących w każdym przypadku model medialny powoduje, że nierzadko trudno jest go jednoznacznie określić. Przyjmuje się jednak, że Polska reprezentuje model rozwoju systemów medialnych określany jako demokratyczny korporacjonizm¹⁰, co oznacza m.in. pluralizm zewnętrzny, rozwiniętą prasę masową, włączanie obywateli w życie polityczne i ewolucję w stronę neutralnej prasy komercyjnej¹¹.

Wszystkie wymienione czynniki i uwarunkowania w mniejszym lub większym stopniu kształtują także rynek mediów regionalnych, stanowiących integralną część całego systemu medialnego¹². W omawianej grupie znajdują się przedstawiciele wszystkich typów i rodzajów mediów (prasa, radio, telewizja, internet; media publiczne, komercyjne, społeczne). W Polsce ten sektor rynku rozwinął się wyraźnie po transformacji ustrojowej w 1989 r. Wraz z upadkiem komunizmu i pojawieniem się obcego kapitału diametralnie zmienił się cały rynek mediów, a przemiany te widoczne były także w odniesieniu do środków masowego przekazu (w tym prasy) o zasięgu regionalnym i lokalnym, znajdując swoje odzwierciedlenie m.in. w nowych wydawniczych inicjatywach lokalnych oraz określeniu funkcji i zadań tych mediów. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż badacze nie prezentują jednoznacznego stanowiska związanego z dookreśleniem tego terminu: „[...] bardzo często stosuje się terminy «media regionalne», «media lokalne», nie zawsze precyzując, co owe określenia oznaczają”¹³, w dodatku nierzadko posługują się tymi pojęciami zamiennie. Nie wchodząc w te dygresje, można za podstawowe kryterium przyjąć wskaźnik odnoszący się do zasięgu oddziaływania mediów. Kryterium to wydaje się najbardziej odpowiadać prasie, której zasięg dystrybucji, sprzedaży i czytelnictwa w pewnej mierze dopasowuje się do podziału administracyjnego kraju¹⁴. Tym samym media regionalne to te, „które rozpowszechniane są przez wydawcę we wszystkich powiatach położonych co najmniej w 1 województwie,

10 *Media masowe na świecie: modele systemów medialnych i ich dynamika rozwojowa*, pod red. B. Dobek-Ostrowskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2007.

11 D.C. Hallin, P. Mancini, *Systemy medialne...*, Kraków 2010.

12 Zob. piramida systemu medialnego, np. S. Michalczyk, *Media lokalne w systemie komunikowania. Współczesne tendencje i uwarunkowania rozwojowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2000, s. 168.

13 A. Szynol, *Media regionalne a lokalne – główne problemy definicyjne*, [w:] *Media a środowisko społeczne. Dylematy teorii i praktyki*. Tom II, Gliwice–Katowice 2011, s. 101.

14 Podział ten zastąpił obowiązujący od 1975 r. dwustopniowy porządek administracyjny kraju na województwa i gminy. Wprowadzony w 1999 r. obejmował: 16 województw, 308 powiatów i 65 miast na prawach powiatu, 2489 gmin (w tym 11 gmin m.st. Warszawy). Podział ten, od chwili jego wprowadzenia, ulega niewielkim modyfikacjom. Według stanu na dz. 1 stycznia 2024 r. podział administracyjny Polski obejmował: 16 województw, 314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu, 2477 gmin (w tym 302 gminy miejskie, 711 gmin miejsko-wiejskich i 1464 gminy wiejskie). Zob. *Podział administracyjny Polski*. Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl>.

ale nie na terenie całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej” (ZKDP, 2010, par. 1, pkt 2a)¹⁵. O tym kryterium, określającym media regionalne, w tym prasę, przypisującym ich funkcjonowanie do (co najmniej) jednego województwa pisał także jeden z badaczy tej problematyki, Ryszard Kowalczyk¹⁶. Podobny podział zaproponował Ośrodek Badań Prasoznawczych w Krakowie, dzieląc ten sektor rynku medialnego w Polsce na prasę ponadogólnokrajową, ogólnokrajową, ponadregionalną, regionalną, lokalną oraz sublokalną¹⁷. Zwraca również uwagę spostrzeżenie jednej z badaczek:

Terytorialność – kategoria uwarunkowana antropologicznie – zapewnia poczucie bezpieczeństwa i przynależności, zaliczane do najważniejszych ludzkich potrzeb. Daje podstawę do własnej identyfikacji. Pozwala dostrzec i pielęgnować cechy odróżniające od innych ludzi, umożliwia rozwój poczucia indywidualności i wyjątkowości¹⁸.

Owa terytorialność widoczna jest wyraźnie w przypadku prasy regionalnej, szczególnie w realizowanych przez nią określonych funkcjach, odpowiadając na potrzeby danej społeczności. Funkcja informacyjna, jakkolwiek wspólna dla wszystkich typów prasy, w tym przypadku nabiera szczególnego waloru. Redakcje gazet i czasopism o zasięgu regionalnym informują czytelników przede wszystkim o sprawach, które odnoszą się do danego terytorium, tego, co dzieje się w danym województwie i miastach, leżących w jego granicach. Charakter pewnej „lokalności” ma tu priorytetowe znaczenie. Warto zwrócić uwagę także na funkcję integrującą daną społeczność. Poprzez odpowiedni dobór tematów prasa tego typu tworzy sprzyjające warunki dla procesu integracji miejscowej ludności oraz zacieśniania

gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/podzial-administracyjny-polski/ [dostęp: 26.07.2024].

¹⁵ Z kolei prasa lokalna obejmuje tytuły rozpowszechniane w powiatach położonych na obszarze nie więcej niż jedno województwo. Warto również zaznaczyć, że nie ma zgodności wśród badaczy, jeżeli chodzi o określenie zasięgu oddziaływania mediów regionalnych, ponieważ dla jednych jest to poziom poniżej ogólnokrajowego i powyżej wojewódzkiego, dla drugich są to media działające na poziomie wojewódzkim. Więcej zob.: extension://gphandlahdpffmccakmbngmbnjiihp/https://wuwr.pl/dzm/article/download/1831/1782/ [dostęp: 26.07.2024].

¹⁶ R. Kowalczyk, *Miejsce i rola mediów lokalnych we współczesnym społeczeństwie informacyjnym (refleksje medioznawcze)*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2011, nr 1, s. 66.

¹⁷ W. Chorążki, *Sytuacja mediów lokalnych w Polsce w III kwartale 2006 roku*, [w:] *Polskie media lokalne na przełomie XX i XXI wieku: historia – teoria – zjawiska*, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Kraków 2007, s. 83.

¹⁸ M. Sasin, *Media regionalne a zainteresowania kulturalne młodzieży: studium pedagogiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 68.

więzi między jednostkami i grupami¹⁹. Kwestie, które są w tym celu poruszane, mają za zadanie kreowanie regionalnej tożsamości, a w efekcie integrowanie danej grupy społecznej, przypominając np. o jej korzeniach. Ta funkcja nierzadko łączy się również z funkcją promującą wobec historii czy specyfiki danego regionu. Odnosi się ona do promocji „małej Ojczyzny” (choć, na co należy zwrócić uwagę, tu mówi się w większym stopniu o mediach lokalnych). Przykładem realizowania tej funkcji mogą być materiały, w których przypomina się o historyczności danego miejsca, jego zwyczajach czy obyczajach, zabytkach, miejscach historycznych, warty, by ocalić je od zapomnienia. To również promowanie regionalnej kultury. Autorami są w takich przypadkach nie tylko redaktorzy czy publicyści związani z danym pismem, ale również, co warto podkreślić, inne osoby, np. społecznicy, członkowie towarzystw i organizacji. Nierzadkim gatunkiem występującym na łamach tej prasy są zamawiane artykuły na specjalne okazje, m.in. z okazji jubileuszu danego miasta. Częściowo wynika z tej funkcji kolejna, reklamowo-ogłoszeniowa. Związana jest ona z promocją regionalnego biznesu, przedsiębiorczości i usług świadczonych przez firmy, działające na terenie danego województwa. Łamy prasy regionalnej otwarte są zwłaszcza dla podmiotów lokalnego życia publicznego, takich jak miejscowe przedsiębiorstwa, fundacje i organizacje czy władze samorządowe. Nie można pominąć także innych funkcji prasy regionalnej, do których należy funkcja opiniotwórcza i kontrolna. W pierwszym przypadku oznacza to obowiązek tworzenia przestrzeni publicznej dla wymiany poglądów (np. debaty czy konferencje), możliwości prezentowania rozmaitych opinii dotyczących miejscowej rzeczywistości społecznej. W drugim monitorowanie działań regionalnych (i lokalnych) władz, pisanie o działaniach podejmowanych na przykład przez władze samorządowe. Kolejne funkcje to: motywacyjna, organizacyjna, rozrywkowa²⁰ i socjalno-wychowawcza.

Reasumując, można stwierdzić, że prasa regionalna to gazety i czasopisma obejmujące swoim zasięgiem przynajmniej jedno województwo, zazwyczaj mające charakter regionalistyczny, związane z danym obszarem również pod względem etnograficznym. To także pisma realizujące określone, wymienione wyżej funkcje i wynikające z nich zadania. Jeden z przywołanych wcześniej badaczy, R. Kowalczyk, określił ten typ prasy jako: „[...] środek przekazu, którego istotą jest skupienie zainteresowania na problematyce historycznej, etnograficzno-folklorystycznej, kulturalno-literackiej oraz organizacji życia społeczno-kulturalnego,

19 T. Gałka, *Miedzy prasą ogólnopolską a lokalną. Dzienniki regionalne w polskim systemie medialnym* [online], [w:] eRika, <https://repozytorium.ka.edu.pl/items/7171fbb2-589e-45a1-859c-721be88a6637> [dostęp: 24.07.2024].

20 S. Michalczyk, *Media lokalne w systemie komunikowania: współczesne tendencje i uwarunkowania rozwojowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2000, s. 168.

a jego wyrazem jest inicjatywa i działalność stowarzyszeń regionalistycznych”²¹. Prasa regionalna dostarcza informacji mieszkańcom danego regionu, pełni ważną rolę w budowaniu tożsamości regionalnej i integrowaniu społeczności regionalnej. Wydawcami tej prasy, obok koncernów multimedialnych, są również lokalni przedsiębiorcy, instytucje publiczne, samorządy²².

Prasa każdego regionu w Polsce posiada swoją historię i specyfikę, determinowaną różnymi, wspomnianymi wcześniej czynnikami. Łódź, „miasto czterech kultur”, również może poszczycić się zróżnicowaną, wartościową prasą, sięgającą swoimi korzeniami XIX wieku.

Łódź jako miasto wojewódzkie

„Rozwój opinii publicznej stanowi jeden z dowodów dojrzałości życia publicznego w każdym ośrodku aspirującym do rangi wielkiego miasta. Podobnie jak na inne dobra konsumpcyjne, również i na słowo drukowane musi wystąpić odpowiedni popyt”²³. Pierwsze wzmianki o Łodzi odnaleźć można w dokumencie pochodzącym z 1337 r., ale, jak podają historycy, prawdopodobnie osada ta istniała wcześniej²⁴. Inicjatywę założenia miasta podjęła kapituła włocławska, która w 1414 r. wystawiła we Włocławku wstępny dokument lokacyjny. Dziewięć lat później, w 1423 r., Władysław Jagiełło nadał wsi Łodzi prawa miejskie. Odtąd historia tej początkowo małej wsi, leżącej w granicach księstwa łęczyckiego, jest pełna wydarzeń historycznych. W pierwszym okresie swego istnienia miasteczko rolnicze, w drugiej połowie XIX w. stało się miastem przemysłowym, kojarzonym z wielkimi fabrykami rodziny Geyerów, Grohmanów, Poznańskich, Scheiblerów, Biedermannów, przekształcając się w miasto wielonarodowościowe: obok Polaków, mieszkali tu bowiem Rosjanie, Niemcy i Żydzi. Czasy rozbiorów, powstań, obydwu wojen światowych, strajków i demonstracji pozostawiły w dziejach Łodzi swoje miejsca pamięci. Współcześnie jest to miasto nie tylko filmowe, ale i akademickie, będące siedzibą władz województwa (9. w Polsce pod względem wielkości i 6. pod względem liczby ludności²⁵)

²¹ R. Kowalczyk, *O mediach regionalnych, regionie i regionalizmie*, Wydawnictwo Silva Rerum, Poznań 2015.

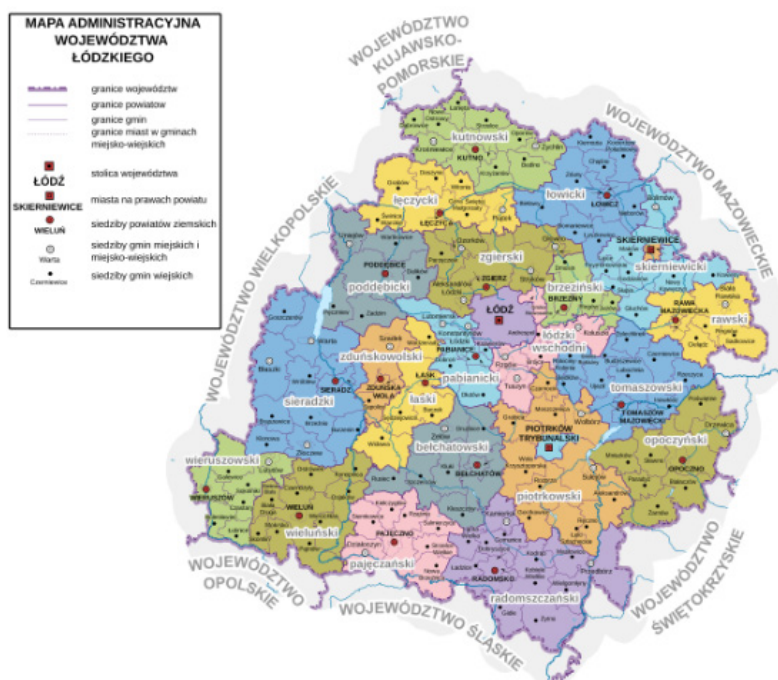
²² R. Kowalczyk, *Miejsce i rola mediów lokalnych...*, s. 65–80.

²³ K. Śmiechowski, *Kultura elit i kultura masowa w mieście przemysłowym*, [w:] Łódź. *Historia miasta poprzez wieki*. T. 2: 1820–1914, pod red. J. Kity, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023, s. 575.

²⁴ T. Nowak, A. Szymczakowa, *Najstarsze dzieje Łodzi*, [w:] Łódź. *Historia miasta poprzez wieki*, T. 1: do 1820 roku, pod red. T. Grabarczyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023, s. 85.

²⁵ Zob. *Województwo łódzkie*. [Lodzkie.pl](https://www.lodzkie.pl/poryby/wojew%C3%B3dztwo-%C5%82%C3%B3dskie#:~:text=Wojew%C3%B3dztwo%20%C5%81%C3%B3dskie%20), <https://www.lodzkie.pl/poryby/wojew%C3%B3dztwo-%C5%82%C3%B3dskie#:~:text=Wojew%C3%B3dztwo%20%C5%81%C3%B3dskie%20>

o powierzchni 18 218, 95 km². To także strefa kultury, nauki, sztuki, innowacyjnego biznesu i turystyki. W województwie łódzkim znajdują się 52 miasta; poza Łodzią to m.in.²⁶ Piotrków Trybunalski, Radomsko, Sieradz, Skierniewice, Tomaszów Mazowiecki, Zgierz. Z uwagi na temat artykułu należy również wymienić Aleksandrow Łódzki, Konstantynów Łódzki i Pabianice.

Zdjęcie 1. Mapa administracyjna województwa łódzkiego [2023 r.]

Źródło: <https://www.gov.pl/web/ksng/podzial-administracyjny-polski>

Łódź pozostaje nadal miejscem nie do końca odkrytym, z bogatą i zróżnicowaną prasą, której początki sięgają lat sześćdziesiątych XIX w., kiedy Jan Petersilge (1830–1905, przedsiębiorca, drukarz i wydawca) podjął próbę wydawania pierwszej gazety. Jego starania przyniosły efekt i tak 2 grudnia 1863 r. ukazał się pierwszy numer dwujęzycznego (polsko-niemieckiego) pisma „Łódzkie Ogłoszenia – Łódźer Anzeiger”. Tytuł, początkowo o objętości czterech stron (na których drukowano rozporządzenia władz i ogłoszenia), ukazywał się najpierw dwa, później trzy razy w tygodniu. W 1863 r. jego średni nakład liczył około 300 egzemplarzy. Pierwsza

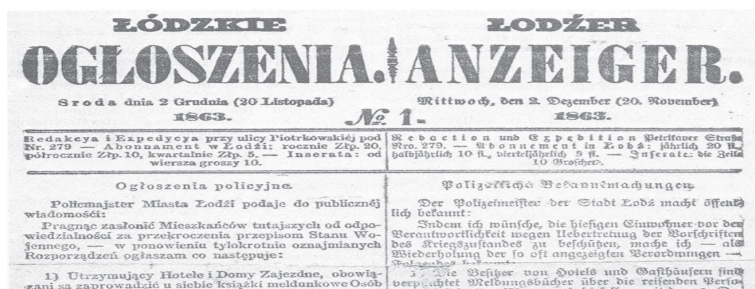
Wojew% C3%B3dztwo% 20C5% 82C3%B3dzkie% 20zajmuje% 209% 20pozycj% C4% 99% 20w, Najwi% C4% 99kszym% 20i% 20dominuj% C4% 85cym% 20w% 20regionie% 20miastem% 20jest% 20C5% 81C3%B3dC5% BA [dostęp: 24.07.2024].

²⁶ Zachowano kolejność według wielkości obszaru poszczególnych miast.

siedziba redakcji i ekspedycji znajdowała się Łodzi, przy ul. Piotrkowskiej 11, zaś w latach 1893–1896 przy ul. Piotrkowskiej 86. Co ciekawe, w latach 1865–1867 właściciele domów w Łodzi mieli obowiązek prenumeraty tego pisma.

Zdjęcie 2. Jan Petersilge

Zdjęcie 3. „Łódzkie Ogłoszenia – Łódzer Anzeiger” (1863, nr 1)

Źródła do zdjęć 2–3: Historia Łodzi. Jakie były początki lokalnej prasy?

Źródło: Finansowana przez fabrykantów: historia pierwszej łódzkiej gazety – Lodzer Zeitung – lodz.one

Od Łódzkich Ogłoszeń po Dziennik Łódzki. Galeria zdjęć: 2/5: ŁÓDŹ.PL (lodz.pl)

W 1865 r. gazeta zmieniła tytuł na „Lodzer Zeitung” i stała się pismem wyłącznie niemieckim, ale „[...] zmierzała w kierunku nowoczesnego [...] dziennika lokalnego”²⁷. Z uwagi na zabory prasa w Łodzi nie miała możliwości rozwoju, jednak wydawane były także inne, poza wymienionym, tytuły, m.in. „Rozwój. Dziennik polityczny, społeczny i literacki” (1887), „Goniec łódzki. Dziennik polityczny, społeczny i literacki” (1899–1919, z. tyt.: „Nowy Kurier Łódzki”), „Hasło Brześcia”

²⁷ K. Śmiechowski, *Kultura elit...*, s. 576.

(1917–1931). Z innych łódzkich inicjatyw prasowych warto przywołać również przykład periodyku naukowego: „Czasopismo Lekarskie” (1899–1908). Na jego łamach odnaleźć można było publikacje „[...] cenionych łódzkich lekarzy, którzy dzięki pracy w przemysłowym mieście zyskiwali kompetencje czyniące z nich wybitnych specjalistów w zakresie chirurgii ogólnej, medycyny pracy itp.”²⁸. O dużym zróżnicowaniu prasy łódzkiej tamtego okresu świadczy również inicjatywa wydawnicza w postaci tygodnika humorystycznego „Śmiech” (1912), którego twórcy przyczynili się do powołania pierwszego łódzkiego kabaretu Bi-Ba-Bo²⁹.

Jednak kamieniem milowym w historii prasy łódzkiej był rok 1883. Ukazał się wtedy pierwszy numer „Dziennika Łódzkiego: pisma przemysłowego, handlowego i literackiego”. Tytuł zmieniono w 1919 r. na „Dziennik Łódzki” (w l. 1931–1932: „Dziennik Łódzki. Niezależne pismo poranne”; w l. 1931–1939: „Ilustrowany Dziennik Łódzki”, w l. 1945–1980: „Dziennik Popularny”, od 1989 r.: „Dziennik Łódzki”). Pierwszym wydawcą pisma był dziennikarz, działacz społeczny, Zdzisław Kułakowski, zaś pierwszym redaktorem naczelnym został publicysta, były współpracownik „Gazety Łódzkiej” Henryk Elzenberg. Tytuł uzyskał wsparcie finansowe ze strony Edwarda Herbsta (dyrektora zakładów należących do Karola Scheiblera). Pierwsza siedziba redakcji mieściła się w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 17. Początkowo objętość pisma wynosiła średnio cztery strony, na których drukowano informacje dotyczące zatrudnienia, budownictwa, problemów mieszkaniowych, ale także podejmowano problem równouprawnienia kobiet i podkreślano znaczenie wykształcenia oraz znajomości języków obcych i literatury, co w czasach zaborów nabierało specjalnego znaczenia.

Drugim ważnym tytułem w historii prasy łódzkiej jest „Express Ilustrowany”. Jego pierwszy numer ukazał się 2 sierpnia 1923 r. (wtedy jako „Express Wieczorny Ilustrowany”, później „Łódzki Express Ilustrowany”, w następnych latach „Express Ilustrowany”). Założycielami i udziałowcami tego dziennika byli trzej dziennikarze: Leszek Kirkien, Czesław Ołtaszewski i Władysław Polak oraz dwaj przedsiębiorcy: Sergiusz Cynamon i Maurycy Ignacy Poznański. Pierwszym właścicielem tytułu był Koncern Wydawniczy „Republika”. Funkcję pierwszego redaktora naczelnego objął publicysta Władysław Polak. I w tym przypadku pierwsza siedziba redakcji mieściła się w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej, ale przy numerze 49. Średnia objętość pierwszych wydań wynosiła od ośmiu do dziesięciu stron. W 1925 r. nastąpiła zmiana tytułu na „Ilustrowana Republika”. W 1953 r. miało miejsce połączenie „Expressu Ilustrowanego” z „Dziennikiem Łódzkim” (wtedy tytuł: „Łódzki Express Ilustrowany”), ale już w 1956 r. gazeta powróciła do kiosków jako „Express Ilustrowany”.

²⁸ Tamże, s. 585.

²⁹ J. Dunin, *W Bi-Ba-Bo i gdzie indziej. O humorze i satyrze z miasta Łodzi: od Rozbickiego do Tuwima*, Wydawnictwo Officyna, Łódź 2010.

Zdjęcie 4. „Goniec Łódzki” 1899, nr 27

Zdjęcie 5. „Rozwój” 1887, nr 2

Zdjęcie 6. „Dziennik Łódzki” 1902, nr 59

Zdjęcie 7. „Express Wieczorny i Ilustrowany” 1881, nr 177

Źródła do zdjęć 4-7: <https://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra/publication/66451/edition/58591/content>; <https://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra/publication/103954/edition/93756>; <https://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra/publication/1730/edition/1368/cont>; <https://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra/publication/21185/edition/17140/content>

Wspomniane wyżej tytuły dały początek współczesnej prasie łódzkiej, a rozwój miast należących do województwa łódzkiego zaowocował także bardzo bogatą ofertą prasową, realizującą funkcje właściwe dla mediów regionalnych.

Współczesna prasa regionu łódzkiego – zarys problematyki

W latach 1989–2023 w województwie łódzkim wydawano ogółem 2014 tytułów prasowych³⁰. W tej grupie znalazły się tytuły zaliczane także do lokalnych i sublokalnych. To periodyki, które ukazywały się (bądź nadal się ukazują) zarówno regularnie (od dziennika po roczniki), jak i nieregularnie, płatne i bezpłatne, wydawane w wersji tradycyjnej, online i w formie łączonej. Znalazły się tu, obok gazet ogólnoinformacyjnych, także czasopisma: naukowe, fachowe, samorządowe, partii politycznych, związkowe, statystyczne, reklamowe, wydawane przez organizacje społeczne, stowarzyszenia regionalne, osoby prywatne, ale również mutacje łódzkich i regionalnych gazet, pisma zakładowe, akademickie, społeczno-kulturalne, szkolne, przedszkolne, parafialne, dzielnicowe, osiedlowe. Nie uwzględniono jednodniówek. Wykaz ten stanowi niezwykle interesującą podstawę badawczą do dalszych analiz, przewidzianych w ramach wspomnianych kolejnych artykułów cyklu. Na potrzeby prezentowanego materiału pominięto prasę sublokalną (w tym szkolną, zakładową i parafialną), a także: samorządową i gminną, czasopisma naukowe, rozrywkowo-kulturalne, sportowe, pisma stowarzyszeń i fundacji, adresowane do rodziców i dzieci, szkolne, akademickie, informatory, firmowe/reklamowe/ogłoszeniowe, branżowe, motoryzacyjne, tytuły, których wydawcą były urzędy pracy, muzea, pisma okolicznościowe, ugrupowań politycznych i związkowe. Uwzględniono tytuły bieżące, aktualnie wydawane (2023 r.), o charakterze ogólnoinformacyjnym. Tym samym wyodrębniono 141 tytułów spełniających te kryteria. Skoncentrowano się na ogólnej charakterystyce reprezentatywnych tytułów w wybranych miastach województwa łódzkiego³¹.

³⁰ Dane w oparciu o *Wykaz gazet i czasopism wydawanych na terenie woj. łódzkiego za lata 1989-2023*, uzyskany z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi. Wydruk wygenerowano z bazy komputerowej: *System Bibliografii Regionalnej Województwa Łódzkiego*. Część opisów bibliograficznych została sporządzona przez pracowników z bibliotek powiatowych woj. łódzkiego, z którymi wspomniana wyżej Biblioteka współpracuje. Są to tytuły, które ukazywały się bądź ukazują na terenie danego powiatu. W tym miejscu Autorki artykułu składają specjalne podziękowania Pani Joannie Kantyce, Kierownik Działu Zbiorów Regionalnych za okazaną pomoc.

³¹ Ze względu na przyjęte kryteria doboru materiału nie zdecydowano się np. na przywołanie w części głównej artykułu inicjatywy pn. „Nasz Tomaszów. Codzienna gazeta internetowa” – serwis internetowy wraz z profilem na Facebooku. Pomimo nazwy trudno ją zaliczyć do informacyjnych pism lokalnych, biorąc pod uwagę brak ISSN i rekordu w regionalnej bazie wydawnictw ciągłych.

Łódź – miejscem wydawania najstarszego dziennika regionalnego

Łódź kojarzona jest na ogół z dwoma wspomnianymi wyżej tytułami prasowymi, które swoim zasięgiem oddziaływania obejmują niemal całe województwo łódzkie. Jeden z najstarszych polskich dzienników regionalnych, „Dziennik Łódzki”, wydawany od 1884 r., po burzliwych losach, także w okresie PRL, po transformacji ustrojowej i likwidacji RSW „Prasa-Książka-Ruch”, najpierw wydawany przez koncern Roberta Hersanta (1990 r.), następnie przez Polska Press (1994 r.), polską grupę wydawniczą wchodzącą w skład niemieckiego koncernu Verlagsgruppe Passau z oddziałem w Łodzi³². Od 2020 r. tytuł należy do grupy PKN Orlen. W 2000 r. dziennik połączono z inną gazetą regionalną, „Wiadomościami Dnia”³³. W 2007 r. gazeta zmieniła tytuł na „Polska Dziennik Łódzki”; odtąd też w nagłówku strony tytułowej zamieszczano logo obydwu tytułów: „Dziennika Łódzkiego” oraz „Polski The Times”. „Dziennik Łódzki”, logo „Polska The Times”. W 2020 r. Verlagsgruppe Passau sprzedał należące do koncernu tytuły prasowe, w tym „Wiadomości Dnia” i „Express Ilustrowany”. Od 2021 r. redakcją kieruje Mirosław Malinowski (który jest jednocześnie redaktorem naczelnym „Expressu Ilustrowanego”). Ze względu na swoją ogólnodostępność w całym województwie, „Dziennik Łódzki” nabyć i czytać może go każdy, kto jest zainteresowany lokalnymi wiadomościami. Średni nakład tego tytułu w 2020 r. wynosił 21 748 egz., w 2023 r. było to 15 135 egz. Na pierwszej stronie zamieszczane są najważniejsze informacje z regionu, kolejne strony zawierają wiadomości z kraju i świata, na końcowych znajdują się reklamy oraz drobne ogłoszenia, natomiast ostatnią część dziennika przeznaczono na informacje ze świata sportu. W ciągu ostatnich lat proponowano odbiorcom rozmaite działy, które ulegały drobnym modyfikacjom. Wśród nich wymienić można m.in. takie jak³⁴: *Gospodarka*,

32 Strona internetowa: <https://dzienniklodzki.pl/>; Facebook (<https://www.facebook.com/DziennikLodzki>) – 71 tys. obserwujących, 65 tys. polubień; Instagram (@dziennik.lodzki) – 2493 obserwujących, 520 postów; X (@DziennikLodzki) – 4861 obserwujących; YouTube (@DziennikLodzki) – 4,75 tys. subskrybentów, 1614 filmów (stan na 1.08.2024).

33 Warto zaznaczyć, że „Dziennik Łódzki” doczekał się wielu opracowań., zob. np. Z. Gostkowski, „Dziennik Łódzki” w latach 1884–1892. Studium nad powstaniem polskiej opinii społecznej w wielonarodowym mieście fabrycznym, Łódź 1963; J. Walicki, „Dziennik Łódzki: nasze 115-lecie”, Łódź 1999; J. Mikosz, „Dziennik Łódzki” – tradycja i współczesność, Kalisz 2006; J. Konieczna, Zaslugi „Dziennika Łódzkiego” dla upowszechniania polskiej książki w Łodzi w latach 1884–1892, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” 1997, t. 7, s. 3–24.; M. Augustyniak, Życie kulturalne i naukowe na łamach „Dziennika łódzkiego” w latach 1945–1953, [w:] *Oblicza współczesnej bibliologii: konteksty i transgresje*, Wydawnictwo SBP, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Warszawa–Łódź 2014, s. 321–333; J. Mikosz, „Dziennik łódzki” w latach 2000–2004, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2007, nr 9, s. [415]–426.

34 Nazwy działów podano w kolejności alfabetycznej. Podobny porządek zachowano dalej, w analogicznych przypadkach.

Kultura, Łódź, Polska i Świat, Społeczeństwo, Styl życia, Zdrowie. Jednocześnie, dzięki różnym dodatkom tematycznym dołączanym do gazety, tytuł trafia do szerszego kręgu odbiorców w różnym wieku oraz o odmiennych zainteresowaniach, np. czytelnikom proponowane są: *Gratka i Motogratka, Zdrowie* (środa), *Telemagazyn* (dodatek z programem telewizyjnym, ukazuje się w piątek), *Magazyn Rodzinny* (sobota) i okazjonalnie: *Kocham Gotowanie* oraz *Kocham Czytać*. Z „Dziennikiem Łódzkim” związanych jest jedenaście redakcji lokalnych, dzięki którym powstają dodatki: „7 Dni” (Bełchatów, Łowicz, Opoczno, Piotrków Trybunalski, Radomsko, Tomaszów Mazowiecki), „Nad Wartą” (Sieradz), „ITS Tygodnik Skierniewicki” (Skierniewice), „Nasz Tygodnik” (Kutno, Łęczyca, Zduńska Wola).

Wiele z nich funkcjonowało początkowo jako niezależne czasopisma. Przykładem jest „ITS Tygodnik Skierniewicki”, od 1994 r. wydawany jako tygodnik społeczno-kulturalny, zaś od 2001 r. jako dodatek lokalny do piątkowego wydania „Dziennika Łódzkiego”. „ITS” jest kolportowany na terenie trzech powiatów: skierniewickiego, łowickiego i rawskiego. Pismo do 2022 r. posiadało stronę internetową (<http://tygodnikits.pl/>); w ostatnim wpisie (z 21 lutego 2022 r.) informowano o braku kontynuacji i przeniesieniu treści na portale <http://skierniewice.naszemiasto.pl>, a także <http://dzienniklodzki.pl>³⁵. Spośród trzech profili, jakie tygodnik posiada w mediach społecznościowych, ten na Facebooku działa nadal prężnie i jest na bieżąco aktualizowany³⁶.

Zdjęcie 8. „Dziennik Łódzki” z dnia 26.10.2021

Źródło: https://www.e-kiosk.pl/numer;374690,dziennik___dzki

³⁵ Zaskakujący może być fakt, że nadal wszelkie odsyłacze, np. z mediów społecznościowych, kierują na wcześniejszą stronę.

³⁶ Facebook (<https://www.facebook.com/TygodnikITS/>) – 10 tys. obserwujących, 9,6 tys. polubień; X (@TygodnikITS) – 19 obserwujących, ale konto było aktywne właściwie tylko w 2014 r.; YouTube (@TygodnikitsPlus) – 1,49 tys. subskrybentów, 71 filmów (ostatni opublikowany w 2016 r.) (stan na 23.07.2024).

Drugim tytułem prasowym, kojarzonym z miastem Juliana Tuwima, jest wspomniany wcześniej „Express Ilustrowany”. Podobnie jak w poprzednim przypadku, w 1991 r. tytuł został wykupiony przez francuski koncern prasowy Roberta Hersanta, zaś po czterech latach gazetę odkupił niemiecki koncern wydawniczy, Verlagsgruppe Passau, a następnie PKN Orlen (zob. wyżej). Dziennik wydawany jest sześć razy w tygodniu (poza niedzielami i świętami); uznawany jest również za rodzaj tabloidu w tej grupie pism³⁷. Czytelnicy mają możliwość odnaleźć interesujące ich treści m.in. w następujących działach: *Kraj, Łódź, Region, Reporter, Rozmaitości, Sport, Świat, Zdrowie*. Regularnie ukazują się dodatki lokalne, pod wspólnym tytułem „Bliżej Ciebie”, w trzech wersjach: Pabianice, powiat łódzki wschodni oraz Zgierz.

Zdjęcie 9. „Express Ilustrowany” z dn. 26.10.2021

Źródło: https://www.e-kiosk.pl/numer,374687,express_ilustrowany

Warto również wspomnieć o innych łódzkich tytułach prasowych.

I tak, interesującą inicjatywą, obrazującą działalność placówek związanych z kulturą, a jednocześnie tytułem stanowiącym przykład regionalnej prasy bezpłatnej, jest „Łódź.pl” (w pełnej wersji z podtytułem „Dla seniora, dla rodzin, dla kochających Łódź”, od drugiego numeru drugi podtytuł „Darmowa gazeta miejska”). Pismo to wydawane jest nieregularnie przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Łodzi od 31 maja 2021 r. Redaktor naczelną jest Aleksandra Hac (dziennikarka, do 2015 r. związana z „Gazetą Wyborczą”, następnie rzecznik prasowy Prezydenta Miasta Łodzi, a od lipca 2024 r. dyrektor Biura Promocji Urzędu Miasta Łodzi). Czasopismo dostępne jest w wersji drukowanej i online (<https://lodz.pl/>

³⁷ Strona internetowa: <https://expressilustrowany.pl/>; Facebook (<https://www.facebook.com/Expressilustrowany/>) – 90 tys. obserwujących, 84 tys. polubień; Instagram (@express_ilustrowany – 3049 obserwujących, 480 postów; X (@express_lodz) – 1439 obserwujących (stan na 1.08.2024).

archiwum-wydan/)³⁸. W wersji tradycyjnej znaleźć je można w specjalnych pojemnikach, umieszczonych na niektórych przystankach zbiorowej komunikacji miejskiej na terenie Łodzi oraz w autobusach i tramwajach. W piśmie tym czytelnicy mogą odnaleźć informacje o charakterze lokalnym, zamieszczone w następujących działach: *Aktualności*, *Chwila relaksu*, *Fajne miasto*, *Inwestycje*, *Łodzianie kreują*, *Łodzianie z pasją*, *Łódź dla dzieci*, *Łódź na talerzu*, *Magazyn / Miasto współtworzone*, *Senioradka*, *Sport*, *Temat numeru*, *Weekend w Łodzi*, *Vademecum historii Łodzi*, *Wydarzenia*, *Zdrowie*. Spośród wymienionych działów stałym elementem są *Aktualności*, *Chwila relaksu* oraz *Sport*, pozostałe pojawiają się zgodnie z zapotrzebowaniem redakcji. Na ostatniej stronie, w dziale *Krańcówka*³⁹, zamieszczane są krótkie notatki pod stałymi nazwami rubryk: *Galeria łódzkich kamienic i detali*, *Kartka z kalendarza*, *Kryminalki znad Łódki*, *Łódzka pogodynia*, *Łódzkie gawędy* oraz *Rodzinne miasto*. Każdy numer zamyka się w liczbie szesnastu stron. Sporadycznie wydawany jest też dodatek promocyjny (np. nr 30 [2024] zatytułowany „Rzeki powrócą do miasta”, poświęcony w całości łódzkim rzekom).

Periodyki lokalne regionu łódzkiego

W większości miast województwa łódzkiego wydawane są periodyki zawierające się w analizowanej grupie. I tak na przykład, na terenie Pabianic, po 1989 r. pojawiło się wiele cennych inicjatyw czasopiśmienniczych, spośród których jednak zaledwie dwie funkcjonują niezmiennie od lat dziewięćdziesiątych XX w. Są to: „Nowe Życie Pabianic” i „Życie Pabianic”. Pierwszy z tytułów ukazał się w 1990 r. jako tygodnik, zaś w latach 1995–2011 wydawano weekendowy dodatek „Nowe Życie Pabianic na Niedzielę” (początkowo pt. „Życie Pabianic na Niedzielę”). Decyzją wydawcy (Przedsiębiorstwa Wydawniczego „PAVOX” Sp. z o.o.) po 2011 r. dodatek został zastąpiony przez samodzielny tygodnik „Mój Łask” (od 2018 r. dwutygodnik)⁴⁰. Od 2022 r. pismo wydawane jest przez firmę PressKa Iga Kaleta. Tygodnik posiada swoją stronę internetową (<https://www.nowezyciepabianic.pl/>), na której publikowane są aktualności z miasta, ogłoszenia i materiały promocyjne⁴¹.

³⁸ W 2023 r. do pisma i towarzyszącej mu strony internetowej dołączyła aplikacja Łódź.pl, która zastąpiła aplikację Karta Łodzianina.

³⁹ Warto zwrócić uwagę na specyficzne określenie, charakterystyczne dla gwary łódzkiej.

⁴⁰ M. Hodak, *Czytelnik jako współtwórca lokalnej gazety na przykładzie „Nowego Życia Pabianic”*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2012, nr 3(17), s. 41.

⁴¹ Strona funkcjonuje równolegle z profilem w portalu Facebook (<https://www.facebook.com/NoweZyciePabianic>); profil obserwowany jest przez 10 tys., a polubiony przez 8,8 tys. osób (stan na 12.07.2024).

W 1997 r., dzięki staraniom Agencji Dziennikarzy Sp. z o.o., na pabianickim rynku prasowym pojawiło się drugie z wymienionych pism, „Życie Pabianic”. Tygodnik ten działa w podobnej formule jak wymieniony wcześniej, z wydaniem drukowanym i elektronicznym, stroną internetową (<https://www.zyciepabianic.pl/>), obecny jest też w mediach społecznościowych⁴². Poza wskazanymi czasopismami, na terenie Pabianic ukazywały się także inne tytuły, w kategorii informacyjnych, ale były to z reguły inicjatywy efemeryczne bądź kilkuletnie. Wśród przykładów można wymienić m.in. bezpłatną gazetę „Pabianice NaszeMiasto.pl” (2014)⁴³ oraz „Moje Miasto Pabianice” (2008–2012).

Z kolei czasopiśmiennictwo w Tomaszowie Mazowieckim w III Rzeczypospolitej było przedmiotem badań lokalnych historyków⁴⁴. W pierwszej dekadzie XX w. ukazywało się kilka pism społeczno-informacyjnych, m.in. „Echo Tomaszowa” (1993–1996) wraz z kontynuacjami: „Echo” (1996–1999), „Echo Powiatu Tomaszowskiego” (1999–2000), „Echo Powiatu Tomaszowskiego i Opoczyńskiego” (2000–2001), a także „Przegląd Lokalny Famka” (2009–2012). Mimo dużej popularności i dość wysokiego (jak na prasę o takim zasięgu) nakładu, tygodnik musiał ustąpić miejsca innym periodykom, prężnie działającym na rynku prasowym. Wśród nich były m.in. „TiT. Tomaszowski Informator Tygodniowy” i „Tygodnik Opoczyński” (od 1997 r.), obydwa wydawane przez Agencję Wydawniczą PAJ-Press.

„TiT” wiezie w tym przypadku prym, biorąc pod uwagę historię tytułu: pierwszy numer wydano bowiem 22 czerwca 1990 r.⁴⁵ Obecnym redaktorem naczelnym jest Andrzej Kucharczyk. Tygodnik wydawany jest co czwartek, w wersji drukowanej i cyfrowej. Posiada aktualizowaną stronę internetową (<https://www.tomaszow-tit.pl/>), na której, poza informacjami bieżącymi z terenu miasta i okolic, znaleźć można dział ogłoszeniowy, a także archiwum numerów sięgające początków 2018 r. Pismo prowadzi też profile w mediach społecznościowych: Facebook i Instagram⁴⁶.

42 Facebook (<https://www.facebook.com/ZyciePabianic>) – 24 tys. obserwujących, 21 tys. polubień; Instagram (<https://www.instagram.com/zyciepabianic/>) – 2589 obserwujących, 249 postów; X (@ZyciePabianic) – 145 obserwujących, konto aktywne w latach 2014–2018; YouTube (@zyciepabianic) – 11,6 tys. subskrybentów, 438 filmów – ostatni opublikowany w 2022 r. (stan na 12.07.2024).

43 Wydanie pabianickie przekształciło się w profil w serwisie Facebook o ograniczonej widzialności (https://www.facebook.com/PabianiceNM/?locale=pl_PL) – 1 tys. obserwujących, 932 polubienia (stan na 12.07.2024).

44 J. Wojniłowicz, *Prasa wydawana w Tomaszowie Mazowieckim w latach 1991–2000*, Tomaszów Mazowiecki 2003.

45 Tamże, s. 15.

46 Facebook (<https://www.facebook.com/tygodnikTIT>) – 14 tys. obserwujących, 11 tys. polubień; Instagram (@tygodniktit) – 207 obserwatorów, 346 posty (stan na 23.07.2024).

Zdjęcie 10. „TiT. Tomaszowski Informator Tygodniowy” 2024, nr 11

Źródło: <https://www.facebook.com/watch/?v=1471655850400443>

Natomiast na terenie Zgierza po 1989 r. wydawanych było wiele czasopism o profilu społeczno-informacyjnych, zarówno finansowanych przez jednostki samorządowe, jak i firmy prywatne. Wśród nich był m.in. „Ilustrowany Tygodnik Zgierski” (1991–2013, wydawany ze środków Prezydenta Miasta Zgierza), „Głos Zgierza” (2011, bezpłatna, wyd. DS Media), „Ale Zgierz” (2012–2016, bezpłatna, wyd. Niezależne Media Lokalne), „Panorama Zgierska” (2015–2016, wyd. Polska Presse Oddział w Łodzi). Obecnie ukazuje się w tym segmencie „Blżej Ciebie”, sobotni dodatek do „Expressu Ilustrowanego”.

W latach dziewięćdziesiątych XX w. w Skierniewicach ukazywało się kilka czasopism o charakterze ogólnoinformacyjnym, m.in. „Wiadomości Skierniewickie” (1984–1993), „Życie Skierniewic” (1994), „Dziennik Skierniewicki” (1994–1996, IV–VI 1997). Pierwsze lata XXI w. przyniosły kolejne propozycje czasopiśmiennicze. Warto wymienić „Puls Skierniewic” (1999–2002) oraz „Biuletyn Informacyjny Skierniewic” (2003–2006). Dwa pisma, powstałe po 1989 r., ukazujące się do dziś [2024 r.]. Są to „Informator Tygodniowy Skierniewic” (jako dodatek lokalny do „Dziennika Łódzkiego”) oraz „Głos Skierniewic i Okolicy”.

„Głos Skierniewic i okolicy” wydawany jako tygodnik społeczno-informacyjny od 1999 r., początkowo przez PPTH „Sprawność” (obecnie Mirbud SA), z siedzibą w Skierniewicach. Redaktorem naczelnym jest Anna Wójcik-Brzezińska. Redakcja dba, aby w każdym wydaniu znalazły się informacje na temat wydarzeń odbywających się na terenie miasta i powiatu. Na łamach periodyku zamieszczane są następujące działy: *Fotoreportaż*, *Kalendarium*, *Kultura*, *Ogłoszenia*, *Prawo i Bezprawie*, *Sport*, *Wiadomości*. Kolejne numery oferowane są co czwartek w wersji

drukowanej i elektronicznej. Wydawca ponadto prowadzi portal informacyjny (<http://eglos.pl>) oraz profile w mediach społecznościowych⁴⁷.

Zdjęcie 11. „Głos Skierniewic” 2024, nr 28

Źródło: <https://eglos.pl/gazeta/2192>

Na skierniewickim rynku prasowym można jeszcze odnotować inicjatywę lokalnego biznesmena Andrzeja Malki, który od 2003 r. wydaje bezpłatny tygodnik społeczno-informacyjny „Twój Kurier Regionalny” (redaktor naczelną jest Lucyna Wiewiórska). Jak wynika z podtytułu, pismo obejmuje zasięgiem następujący region: Biała Rawska, Brzeziny, Jeżów, Koluszki, Łowicz, Łyszkowice, Mieszczańów, Rawa Mazowiecka, Skierniewice, Sochaczew, Żyrardów. Nieodpłatny tygodnik zawiera w dużej mierze reklamy, co potwierdza spostrzeżenie, że prasa tego typu pełni funkcję reklamowo-promującą dla podmiotów gospodarczych, firm i lokalnych biznesów. Ponieważ strona internetowa pisma już nie istnieje, wersję elektroniczną (w dużym wyborze i bez wydań bieżących) znajdziemy jedynie na profilu facebookowym, prowadzonym od 2015 r.⁴⁸

W kolejnym mieście województwa łódzkiego, w Łowiczu, w 1990 r. ukazał się pierwszy numer „Nowego Łowiczanina” (podtytuł: „Tygodnik Ziemi Łowickiej”), tygodnika informacyjnego obejmującego swym zasięgiem powiat łowicki, Głowno, Stryków i Sanniki z okolicami. Początkowo periodyk wydawany był przez Komitet Obywatelski „Solidarność”, następnie (od końca lat dziewięćdziesiątych XX w.) przez Oficynę Wydawniczą Nowy Łowiczanin. Inicjatywą wydawcy było stworzenie wydań lokalnych: „Wieści z Głowna i Strykowa” (od 1997 r.), „Tygodnika Żychlińskiego” (2000 r.) oraz „Tygodnika Kutnowskiego” (2003 r.) Pismo

⁴⁷ Facebook (<https://www.facebook.com/GlosSkierniewiciOkolicy/>) – 26 tys. obserwujących, 20 tys. polubień; YouTube (@eglos1898) – 1,29 tys. subskrybentów, 368 filmów – ostatni opublikowany 7 czerwca 2024 r. (stan na 23.07.2024).

⁴⁸ Facebook (<https://www.facebook.com/TwojKurierRegionalny/>) – 1 tys. obserwujących (stan na 23.07.2024).

ukazuje się co czwartek w wersji drukowanej, a równolegle redakcja prowadzi rozbudowany serwis informacyjny (<https://lowiczanie.info/>) wraz z aktualizowanymi na bieżąco profilami w mediach społecznościowych⁴⁹.

W Kutnie i jego okolicach dostępne w sprzedaży są czasopisma informacyjno-społeczne: „Twoja Lokalna Kutna i Okolic” [pis. oryg. – przyp. aut.], „Panorama Kutna” oraz „Powiatowe Życie Kutna”, jak również regionalny dodatek do „Dziennika Łódzkiego”, czyli „Nasz Tygodnik Kutno, Łęczyca”⁵⁰. Pierwsze z wymienionych pism istnieje od 2021 r. i dystrybuowane jest w wersji tradycyjnej, drukowanej. Z kolei „Panorama Kutna” ukazuje się od 2018 r. w wersji papierowej, elektronicznej, a także prowadzony jest serwis informacyjny panoramakutna.pl⁵¹. Trzecie z czasopism wydawane jest od 1999 r. przez firmę For-Press jako bezpłatna „gazeta publicystyczno-promocyjna” [tak brzmi jej podtytuł]. „Powiatowe Życie Kutna” nie dysponuje ani stroną internetową, ani kontami w mediach społecznościowych. Wszystkie trzy łączy zarówno częstotliwość ukazywania się (dwutygodnik), jak i bezpłatny charakter: pisma dostępne są w sklepach, urzędach i instytucjach kulturalnych.

Na terenie Radomska i okolic, poza dodatkiem lokalnym do „Dziennika Łódzkiego” (z podtytułem „Co Nowego?”), funkcjonuje periodyk informacyjny „Gazeta Radomszczańska”. Wcześniej ukazywał się bezpłatny tygodnik „Po Prostu Informacje: lokalny tygodnik informacyjny powiatu radomszczańskiego” (2004–2016), ponadto „Komu i Czemu” (1994–2012) oraz „Między Stronami” (2012–2015)⁵². „Gazeta Radomszczańska” (1992–), pierwsze czasopismo dostępne dla czytelników w Radomsku w III Rzeczypospolitej (obecny wydawca: Mepress), wydawane jest co tydzień w wersji drukowanej, obejmując swoim zasięgiem miasto i powiat radomszczański. Od 2020 r. za miesięczny abonament można nabyć cyfrową wersję wydania papierowego oraz treści dodatkowe. Ze sklepu Google Play można też pobrać aplikację na urządzenia mobilne. Opcja ta jest możliwa za pośrednictwem strony internetowej (<https://radomszczanska.pl/>), która jednocześnie pełni funkcję portalu informacyjnego⁵³. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż w ciągu ostatniej dekady

⁴⁹ Facebook (<https://www.facebook.com/lowiczanie.info/>) – 30 tys. obserwujących, 23 tys. polubień; Instagram (@lowiczanie_info) – 2665 obserwatorów, 229 postów; YouTube (@nowyowiczanie3868) – 3,2 tys. subskrybentów, 3,3 tys. filmów (stan na 24.07.2024).

⁵⁰ Do 2019 r. ukazywała się dodatkowo „Gazeta Lokalna Kutna i Regionu”.

⁵¹ Facebook (<https://www.facebook.com/panoramakutna/>) – 23 tys. obserwujących, 19 tys. polubień; Instagram (@panoramakutna) – 2207 obserwatorów, 55 postów (stan na 28.07.2024).

⁵² Więcej na temat dziejów lokalnej prasy w Radomsku: T.A. Nowak, *Z dziejów prasy lokalnej w Radomsku*, „Zeszyty Radomszczańskie. Prace z dziejów Radomska i powiatu radomszczańskiego” 2020, t. XVIII, s. 59–126.

⁵³ Media społecznościowe pisma: Facebook (<https://www.facebook.com/gazetaradomszczanska/>) – 22 tys. obserwujących; Instagram (@gazetaradomszczanska) – 104 obserwatorów, 51 postów; X (@radomszczanska) – 308 obserwujących; YouTube (@gazetaradomszczanska3684) – 307 subskrybentów, 275 filmów (stan na 31.07.2024).

„Gazeta Radomszczańska” zdobywała kilkakrotnie nagrody główne w konkursie SGL [Stowarzyszenia Gazet Lokalnych] Local Press.

Zdjęcie 12. „Gazeta Radomszczańska” 2024, nr 30

Źródło: <https://radomszczańska.pl/gazeta>

Należy również wspomnieć o periodykach wydawanych w Aleksandrowie Łódzkim. Tu reprezentatywnym tytułem jest dwutygodnik „40 i cztery”, z charakterystycznym podtytułem „Piszemy o Was i dla Was”, co podkreśla funkcje przypisane do tego typu prasy. To przykład bezpłatnego informacyjnego periodyku Urzędu Miejskiego w Aleksandrowie Łódzkim. Periodyk ukazuje się od grudnia 1991 r. Pierwszym redaktorem naczelnym był Marek Machwitz. W piśmie, liczącym średnio piętnaście stron, można znaleźć następujące działy: *Aktualności*, *Aleksandrowski Budżet Obywatelski*, *Informacje*, *Ogłoszenia*, *Opinie*, *Pomagamy*, *Sport*, *Trochę kultury*. Biuletyn dostępny jest tylko w wersji elektronicznej ([https://Gazeta „40 i cztery” – Oficjalny serwis internetowy Aleksandrowa Łódzkiego](https://Gazeta_40_i_cztery_oficjalny_serwis_internetowy_Aleksandrowa_Lodzkiego)). Inne pisma, wydawane w Aleksandrowie Łódzkim, to m.in. „Głos sokoła” i „Wiadomości aleksandrowskie”.

Zdjęcie 13. „40 i cztery” 2021, nr 20

Źródło: aleksandrow-lodzki.pl czy: Źródło: Gazeta „40 i cztery” Nr 20, 19 listopada 2021 – Oficjalny serwis internetowy Aleksandrowa Łódzkiego (aleksandrow-lodzki.pl)

Warto również zwrócić uwagę na interesującą, indywidualną inicjatywę Bernarda Cichosza, który od 13 grudnia 1989 r. (data, jak sam pomysłodawca podkreśla, nie była wybrana przypadkowo) wydaje pismo, zatytułowane od numeru tramwaju, łączącego Konstancynów Łódzki z Łodzią: „43Bis. Dziennik Konstancynowa Łódzkiego”. Tytuł aktualnie dostępny jest tylko w wersji internetowej⁵⁴ (<https://www.43bis.media.pl/wiadomosci.html>).

Zdjęcie 14. Strona tytułowa „Wiadomości 43bis” październik/listopad 2003

Źródło: <https://www.43bis.media.pl/wiadomosci.html>

Z kolei w Piotrkowie Trybunalskim wydawany jest m.in. „Tydzień Trybunalski” (1997–).

Zdjęcie 15. Strona tytułowa „Tygodnia Trybunalskiego” 2023, nr 47/48

Źródło: <https://tt.info.pl/>

Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż w wielu miejscowościach regionu łódzkiego (np. w Zduńskiej Woli) ukazują się inne periodyki, których charakter

⁵⁴ Więcej, zob. M. Przybysz-Stawska, „Wiadomości – 43 bis” w latach 1989–2014 jako przykład periodyku lokalnego, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2021, nr 3, s. [65]–97.

i zawartość spełnia funkcje realizowane przez czasopisma regionalne. Jednak z uwagi na wymogi objętościowe prezentowanego artykułu, pisma te nie zostaną omówione. Mogą być jednak przedmiotem dalszych badań, w tym analiz porównawczych na gruncie prasy zaliczanej do opisywanej grupy.

Wnioski

Omawiając periodyki regionalne, należy uwzględniać ich specyfikę, wynikającą z charakterystycznych dla nich funkcji, które odróżniają je od prasy ogólnokrajowej. Często duże zróżnicowanie tego typu periodyków wskazuje na szeroki zakres tematu. Przedstawiony powyżej zarys współczesnej łódzkiej regionalnej prasy potwierdza to spostrzeżenie. Pisma wydawane w województwie łódzkim mają nierzadko długą historię, zaś liczba tytułów wydawanych w latach 1989–2023 wskazuje na bogactwo inicjatyw, z których wiele przetrwało do dziś. Należy jednak podkreślić, iż najwięcej tytułów dostępnych było w latach dziewięćdziesiątych XX w., w pierwszej dekadzie po transformacji ustrojowej w Polsce. Wtedy ożywienie całego rynku medialnego, w tym prasowego, zaowocowało szeregiem inicjatyw wydawniczych na szczeblu regionalnym i lokalnym. Całą grupę prezentowanych pism cechuje duża różnorodność przy jednoczesnej różnej częstotliwości (choć dominują czasopisma, w tym tygodniowe bądź nieregularnie wydawane). W wersji drukowanej czytelnicy mają do wyboru pisma płatne i bezpłatne, tytuły opiniotwórcze i tabloidy. Znaczna większość z nich realizuje funkcje prasy regionalnej.

Wyrażna część omówionych pism ukazuje się w wersji drukowanej (zazwyczaj są to tygodniki) i równolegle w wersji cyfrowej. W obecnych czasach można zaobserwować konieczność wyjścia w stronę odbiorców, którzy coraz częściej rezygnują z wydania papierowego i sięgają po wygodne, dostępne np. na urządzeniach mobilnych, numery w formacie PDF. Podobnie uwagę zwraca postępująca konwergencja mediów: w przypadku periodyków zauważalna jest formuła łączenia mediów w celu dotarcia do jak największego grona czytelników (poza wersją papierową wszystkie wspomniane pisma prowadzą stronę internetową, mają też profile w mediach społecznościowych, powielając najczęściej te same treści).

Spośród analizowanych miast regionu łódzkiego kilka z nich nie dysponuje aktualnie autonomicznym periodykiem informacyjnym, a jedynie dodatkiem do wydania łódzkiego pisma (np. Sieradz, Zgierz). Świadczyć to może o trudnej sytuacji finansowej pism niezależnych, które zwłaszcza w ośrodkach lokalnych muszą rywalizować o uwagę czytelników z innymi mediami, ale także z dominującym na rynku koncernem, skupiającym w swoim portfolio większość pism regionalnych z różnych części Polski. W przestrzeni Internetu w ostatnich latach pojawiło się wiele lokalnych portali informacyjnych, nie tylko związanych z istniejącymi już czasopismami, które w dużej mierze zapewne zaspokajają potrzeby informacyjne

mieszkańców. Prasa regionalna to nadal w pewnym sensie *tabula rasa* w wielu obszarach badań. Niezbadane pola wymagają oddzielnej uwagi, analiz i porównań, ujęcia wieloaspektowego, w różnych kontekstach.

Załącznik: tytuły periodyków wymienionych w artykule

ALEKSANDRÓW ŁÓDZKI: „40 i cztery”

GŁÓWNO: „Wieści z Główna i Strykowa”

KONSTANTYNÓW ŁÓDZKI: „43Bis. Dziennik Konstantynowa Łódzkiego”

KUTNO: „Nasz Tygodnik Kutno, Łęczycza” [dodatek do „Dziennika Łódzkiego”]; „Panorama Kutna”; „Powiatowe Życie Kutna”; „Twoja Lokalna Kutna i Okolic”; „Tygodnik Kutnowski”

ŁASK: „Mój Łask”

ŁOWICZ: „Nowy Łowiczanin: Tygodnik Ziemi Łowickiej”

ŁÓDŹ: „Czasopismo Lekarskie”; „Dziennik Łódzki: pismo przemysłowe, handlowe i literackie” („Dziennik Łódzki” → „Dziennik Łódzki. Niezależne pismo poranne” → „Ilustrowany Dziennik Łódzki” → „Dziennik Popularny” → „Dziennik Łódzki” → „Polska. Dziennik Łódzki”); „Express Wieczorny Ilustrowany” („Łódzki Express Ilustrowany” → „Express Ilustrowany” → „Ilustrowana Republika”); „Goniec łódzki. Dziennik polityczny, społeczny i literacki”; „Hasło Brześćcia”; „Łódzkie Ogłoszenia – Łódźer Anzeiger” („Lodzer Zeitung”); „Łódź.pl: Dla seniora, dla rodzin, dla kochających Łódź: darmowa gazeta miejska”; „Rozwój. Dziennik polityczny, społeczny i literacki”; „Śmiech”; „Wiadomości Dnia”

OPOCZNO: „Tygodnik Opoczyński”

PABIANICE: „Moje Miasto Pabianice”; „Nowe Życie Pabianic” („Życie Pabianic na Niedzielę”; „Nowe Życie Pabianic na Niedzielę”); „Pabianice NaszeMiasto.pl”; „Życie Pabianic”

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI: „Tydzień Trybunalski”

RADOMSKO: „Gazeta Radomszczańska”; „Komu i Czemu”; „Między Stronami”; „Po Prostu Informacje: lokalny tygodnik informacyjny powiatu radomszczańskiego”

SKIERNIEWICE: „Biuletyn Informacyjny Skierniewic”; „Dziennik Skierniewicki”; „Głos Skierniewic i Okolicy”; „Informator Tygodniowy Skierniewic”; „ITS Tygodnik Skierniewicki”; „Puls Skierniewic”; „Twój Kurier Regionalny”; „Wiadomości Skierniewickie”; „Życie Skierniewic”

TOMASZÓW MAZOWIECKI: „Echo Tomaszowa” („Echo”, „Echo Powiatu Tomaszowskiego”, „Echo Powiatu Tomaszowskiego i Opoczyńskiego”); „Przegląd Lokalny Famka”; „TiT. Tomaszowski Informator Tygodniowy”

ZDUŃSKA WOLA: „Tygodnik Extra”

ZGIERZ: „Ale Zgierz”; „Bliżej Ciebie” (sobotni dodatek do „Expressu Ilustrowanego”); „Głos Zgierza”; „Ilustrowany Tygodnik Zgierski”; „Panorama Zgierska”
 ŻYCHLIN: „Tygodnik Żychliński”

Bibliografia

- Augustyniak Martyna, *Życie kulturalne i naukowe na łamach „Dziennika łódzkiego” w latach 1945–1953*, [w:] *Oblicza współczesnej bibliologii: konteksty i transgresje*, red. G. Czapnik, Z. Gruszka, J. Ladorucki, Wydawnictwo SBP, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Warszawa–Łódź 2014, s. 321–333. <https://doi.org/10.18778/7969-372-6.17>
- Chorążki Włodzimierz, *Sytuacja mediów lokalnych w Polsce w III kwartale 2006 roku*, [w:] *Polskie Media lokalne na przełomie XX i XXI wieku: historia – teoria – zjawiska*, red. nauk. J. Jarowiecki, A. Paszko, W. Marek Kolasa, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Kraków 2007, s. 93–98.
- Dobek-Ostrowska Bogusława, *Polski system medialny na rozdrożu. Media w polityce, polityka w mediach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2011.
- Dunin Janusz, *W Bi-Ba-Bo i gdzie indziej. O humorze i satyrze z miasta Łodzi: od Rozbickiego do Tuwima*, Wydawnictwo Oficyna, Łódź 2010.
- Gałka Tadeusz, *Między prasą ogólnopolską a lokalną. Dzienniki regionalne w polskim systemie medialnym* [online], [w:] eRika, <https://repozytorium.ka.edu.pl/items/7171fbb2-589e-45a1-859c-721be88a6637> [dostęp: 24.07.2024].
- Golka Bartłomiej, *Demokracja i media*, „Studia Medioznawcze” 2002, nr 1, s. 11–15.
- Gostkowski Zygmunt, *„Dziennik Łódzki” w latach 1884–1892. Studium nad powstaniem polskiej opinii społecznej w wielonarodowym mieście fabrycznym*, Łódź 1963.
- Hallin Daniel C., Mancini Paolo, *Systemy medialne. Trzy modele mediów i polityki w ujęciu porównawczym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- Hodak Magdalena, *Czytelnik jako współtwórca lokalnej gazety na przykładzie „Nowego Życia Pabianic”*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2012, nr 3(17), s. 40–50. <https://doi.org/10.18778/1505-9057.17.05>
- Konieczna Jadwiga, *Zasługi „Dziennika Łódzkiego” dla upowszechniania polskiej książki w Łodzi w latach 1884–1892*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” 1997, t. 7, s. 3–24.
- Kowalczyk Ryszard, *Miejsce i rola mediów lokalnych we współczesnym społeczeństwie informacyjnym (refleksje medioznawcze)*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2011, nr 1, s. 65–80. <https://doi.org/10.14746/ssp.2011.1.04>

- Kowalczyk Ryszard, *O mediach regionalnych, regionie i regionalizmie*, Wydawnictwo Silva Rerum, Poznań 2015.
- Media masowe na świecie: modele systemów medialnych i ich dynamika rozwojowa*, pod red. B. Dobek-Ostrowskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2007.
- Media w Polsce. Pierwsza władza IV RP?*, red. nauk. M. Sokołowski, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o.o., Warszawa 2007.
- Michalczyk Stanisław, *Media lokalne w systemie komunikowania. Współczesne tendencje i uwarunkowania rozwojowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2000.
- Mikosz Joanna, *Charakterystyka rynku prasy łódzkiej. Szkic bibliograficzny*, „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna” 2018, t. 4, nr 14, s. 63–86. <https://doi.org/10.31648/mkks.2962>
- Mikosz Joanna, „*Dziennik Łódzki*” – tradycja i współczesność, Kalisz 2006.
- Mikosz Joanna, „*Dziennik łódzki*” w latach 2000–2004, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2007, nr 9, s. [415]–426.
- Mrozowski Maciej, *Media masowe: władza, rozrywka i biznes*, Oficyna Wydawnicza Aspra-Jr, Warszawa 2001.
- Mrozowski Maciej, *Przenikanie mediów: ewolucja mediów a przemiany ładu społecznego*, PWN, Warszawa 2020.
- Mrozowski Maciej, *System medialny. Struktura i zasady działania*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. E. Chudziński, Z. Bauer, TAIWPN Universitas, Kraków 2010.
- Nowak Tadeusz, Szymczakowa Alicja, *Najstarsze dzieje Łodzi*, [w:] *Łódź. Historia miasta poprzez wieki*. T. 1: do 1820 roku, pod red. T. Grabarczyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.
- Nowak Tomasz, *Z dziejów prasy lokalnej w Radomsku*, „Zeszyty Radomszczańskie. Prace z dziejów Radomska i powiatu radomszczańskiego” 2020, t. XVIII, s. 59–126.
- Ociepka Beata, *Komunikowanie międzynarodowe*, „Astrum”, Wrocław 2002.
- Podział administracyjny Polski. Główny Urząd Statystyczny*, <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/podzial-administracyjny-polski/> [dostęp: 26.07.2024].
- Przybysz-Stawska Magdalena, „*Wiadomości – 43 bis*” w latach 1989–2014 jako przykład periodyku lokalnego, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2021, nr 3, s. [65]–97. <https://doi.org/10.18778/1505-9057.62.04>
- Siebert Fred S., Peterson Theodor, Schramm Wilbur, *Four Theories of the Press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet Communist Concepts of What the Press Should Be and Do*, University of Illinois Press, Urbana 1956.
- Systemy medialne w dobie cyfryzacji. Skala i kierunki przemian*, red. Z. Oniszcuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015.

Szynol Adam, *Media regionalne a lokalne – główne problemy definicyjne*, [w:] *Media a środowisko społeczne. Dylematy teorii i praktyki*. Tom II, pod red. S. Michalczyka i D. Krawczyka, Gliwice–Katowice 2011, s. 101–125.

Śmiechowski Kamil, *Kultura elit i kultura masowa w mieście przemysłowym*, [w:] *Łódź. Historia miasta poprzez wieki*. T. 2: 1820–1914, pod red. Jarosława Kity, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.

Walicki Jacek, „*Dziennik Łódzki: nasze 115-lecie*”, Łódź 1999.

Województwo łódzkie. *Lodzkie.pl*, <https://www.lodzkie.pl/poryby/wojew%C3%B3dztwo-%C5%82%C3%B3dskie#:~:text=Wojew%C3%B3dztwo%20%C5%81%C3%B3dskie%20Wojew%C3%B3dztwo%20%C5%82%C3%B3dskie%20zajmuje%209%20pozycj%C4%99%20w,Najwi%C4%99kszym%20i%20dominuj%C4%85cym%20w%20regionie%20miastem%20jest%20%C5%81%C3%B3d%C5%BA> [dostęp: 24.07.2024].

Wojniłowicz Jerzy, *Prasa wydawana w Tomaszowie Mazowieckim w latach 1991–2000*, Tomaszów Mazowiecki 2003.

ZKDP, 2010, par. 1 pkt 2a.

Magdalena Przybysz-Stawska, od 2001 r. zatrudniona w Katedrze Informatologii i Bibliologii, na stanowisku profesora uczelni od 2021 r. Autorka sześciu książek i ponad 50 artykułów. Redaktor naczelna czasopisma „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum”. Recenzent w wielu periodykach naukowych. Członek m.in. Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Zainteresowania badawcze: polskie media współczesne, ze szczególnym uwzględnieniem prasy i jej związków z szeroko rozumianą kulturą.

Agata Walczak-Niewiadomska, od 2006 r. zatrudniona w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego, od 2024 r. na stanowisku profesora uczelni. Autorka czterech książek i licznych artykułów poświęconych historii książki w Kaliszu, biografistyce bibliologicznej i bibliotekarstwu dziecięcemu. Od 2006 r. związana z Pracownią „Słownika pracowników książki polskiej” jako sekretarz, w latach 2016–2023 – jej kierownik. Z-ca redaktora naczelnego czasopisma „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum”. Członkini Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Koordynator współpracy z zagranicą i programu ERASMUS+ w KLiB UŁ. Czterokrotna laureatka nagrody Rektora UŁ. Jej zainteresowania badawcze obejmują wczesną i rodzinną alfabetyzację, biografistykę oraz zagadnienia bibliometryczne.